

BETA

Ändra världen

*Bloggens historia
i Sverige*

Jonas Söderström

Framställd med stöd från Internetfonden.

CC-licens:
Erkännande-IckeKommersiell-DelaLika 4.0 Internationell

Ändra världen

Sent på kvällen tisdagen den 14 september 2010 satte sig den tjugofemåriga lärarstudenten Emelie Holmquist vid sin dator, loggade in på sitt bloggverktyg och började skriva.

Jag har gråtit. Ja, jag har bölat som ett barn. Jag har traskat varv efter varv runt lägenheten som en rastlös hund. För det finns ingenting annat att göra. Det svek som Alliansen visat de allra svagaste lämnar mig alldeles uppgiven och oförstående.

Idag sa man till min mamma att hon har fyra månader på sig att sälja sin lägenhet. Nu ska jag berätta om de senaste fem åren av hennes liv.

Två dagar senare – torsdagen den 16 september – skulle Försäkringskassan formellt meddela sitt beslut rörande Emelies mamma Annica, som i flera år varit mycket sjuk. Men mor och dotter hade redan per telefon fått förhandsbeskedet: Trots att mamman blev stadigt sämre i sin obotliga och svåra sjukdom, och trots att flera utredningar, inklusive Försäkringskassans egen, slagit

fast att det var omöjligt för henne att jobba, skulle hon utförsäkras. Det beslutet hade fattats av läkare som aldrig träffat Annica. I förtvivlan började Emelie skriva en detaljerad redogörelse för hur absurt och uppenbart omänskligt de nya socialförsäkringsreglerna miss-handlat hennes mor.

Det var bara fem dagar kvar till riksdagsvalet.

När Emelie Holmquist började skriva sin skoningslösa vidräkning med de nya sjukförsäkringsreglerna och sitt angrepp på alliansens socialpolitik hade bloggen som fenomen just fyllt tio år i Sverige.

De första åren var den rätt okänd för de flesta svenskar. Genomslaget för en bredare allmänhet kom 2005.

I bloggandets barndom fanns en stark tilltro till att bloggen skulle kunna förändra världen. Att man genom att blogga skulle kunna avslöja orättvisor, gå tillrätta med felaktigheter, avslöja missförhållanden. Att bloggen skulle släppa loss en stark, dittills inspärrad kraft. Kanske till och med påverka val.

I april 2005 publicerade medieanalysföretaget Observer rapporten *Bloggbubbla eller ny arena för opinionsbildning? Bloggarna och valet 2006*. Den var en av de faktorer som bidrog till att begreppet ”blogg” började få mer allmänt spridning.

Ett tjugotal tidiga svenska bloggare hade intervjuats (vilket var rätt stor del, eftersom man räknade med att det totalt fanns cirka 800 bloggare i Sverige). Men det mesta av exempel och fakta hämtade rapportens författare från USA.

De pekade på erfarenheterna från det amerikanska presidentvalet 2004, där bloggare i flera fall hade grävt fram nya fakta och visat på felaktigheter eller brister. De beskrev hur Howard Deans kampanj för att bli demokratisk kandidat framgångsrikt hade använt bloggar som kraftkälla.

Slutsatsen i rapporten var starkt positiv:

Nästa år är det riksdagsval i Sverige. I förra valrörelsen var blogg ett helt okänt begrepp. I denna kommer bloggarna att bli en faktor att räkna med. Både politiker och media kommer att bli granskade på ett helt annat sätt än tidigare. Bloggarnas kollektiva minneskraft kommer obarmhärtigt att avslöja inkonsekvenser eller direkta felaktigheter. Dessutom finns det mycket som talar för att bloggarna blir arenan för djupare analyser av politiska sakfrågor när traditionell media är fokuserade på att följa det politiska spelet. [...]

Bloggarna har förutsättningar att bli ett helt nytt och viktigt inslag i valrörelsen. Den eller de partier som mest effektivt utnyttjar detta nya verktyg och arena för opinionsbildning kan mycket väl bli valets vinnare.

Rapporten fick ganska bra uppmärksamhet i traditionella media; blogg var ett nytt och spännande begrepp att skriva om. *Bloggare kan avgöra valet 2006* skrev Dagens Nyheter. I mediabranschens facktidning Resumé spetsades budskapet till ytterligare. Över en listning av en handfull svenska bloggare satte Resumé rubriken *De har makt att avgöra val*. Och ComputerSweden återkom i början av valrörelsen 2006 med artikeln *Bloggarna som kan avgöra valet*.

Jämfört med de uppblåsta förutsägelserna blev verklighetens valrörelse en besvikelse. Även om flera

politiker hoppade på bloggtaget inför valet 2006 är det svårt att säga att bloggandet gjorde något stort avtryck i valrörelsen eller för valet.

Med ett par undantag (mer om dem senare) kom bloggandet fram till nästa val i stället domineras av att kändis- och modebloggandet exploderade. Mellan 2005 och 2007 ökade enligt undersökningarna *Bloggsverige* andelen kvinnliga bloggare från en dryg tredjedel till över tre fjärdedelar. De flesta av dem var unga kvinnor som skrev och plåtade om mode, smink och glamour. Kändisprofiler som Linda Skugge, Fredrik Virtanen och Alex Schulman tog stort utrymme på bloggscenen.

Tanken att bloggar skulle kunna avgöra val föreföll vara ytterligare en i raden av överdrivna förhoppningar på ny teknik.

Emelie Holmquist startade sin blogg vårvintern 2010. Hon var inte överdrivet flitig. Under våren skrev hon några inlägg i veckan, under sommaren bara några enstaka; totalt ett femtiotal bloggposter. Mest var det personliga men välskrivna och galghumoristiska skärvor ur ett student- och singelliv med tentaplugg, återblickar på en gammal dagbok, betraktelser om sommarvärme, joggingrundor och utekvällar.

Söndag: den mest ambivalenta av veckans alla dagar. Men vet aldrig vad man vaknar till på en söndag. På ena sidan lockar *den goda söndagen* och på den andra lurar *söndagsångesten*, och det verkar ofta som om det absolut inte finns något mellanting.

Hon skrev några enstaka längre, resonerande inlägg om feminism, demokrati, uppståndelsen inför kron-

prinsessans bröllop och reflektioner över lärarutbildningen och lärarrollen:

Det är just demokratispekten som är mest intressant, rent principiellt. Monarki är inte förenligt med demokratiska principer, inte ens när det som i Sveriges fall gäller en rent ceremoniell monarki; vi har inte valt vår statschef! (...)

Alldeles nyligen hamnade jag i en situation där den uppenbara paradoxen i det svenska systemet blottades och jag tvingades att på ett enkelt sätt försöka förklara hur det hänger ihop. Det gick inget vidare. Jag undervisade en klass i årskurs 7 om politik och efter att ha ägnat en lektion åt att fundera kring vad ett samhälle är och vilka problem som kan tänkas komma med detta ville jag gå vidare och arbeta med begreppet demokrati.

Som mest hade bloggen en handfull läsare. Inläggen fick noll eller någon enstaka kommentar.

Men snart skulle allt att bli totalt annorlunda.

Halv fyra på onsdagmorgonen den 15 september har Emelie Holmquist skrivit mer än tretusen femhundra ord om hur hennes mamma behandlats:

Om inte sjukersättningen är till för min mor, vem är den då till för? (...)

Detta är Sverige 2010, under borgerligt styre. För mig är inte detta vilket val som helst. Det handlar inte om abstrakta plånboksfrågor eller ens rena ideologiska ståndpunkter egentligen. Det handlar om en människa och hennes rätt till värdighet.

Hon sätter rubriken *Sveket* på inlägget och trycker på Publicera-knappen i sitt bloggverktyg. Hon vet det inte, men hon har satt igång en lavin.

Under onsdagen börjar kommentarerna att strömma in på Emelies blogg. De flesta uttrycker sorg och medkänsla:

“Vet inte vad jag ska skriva. Jag gråter.”

“All min styrka till din mamma och dig.”

“Mina tankar går till Er.”

“Tack för att du delade detta.”

Många delar Emelies ilska:

“Jag skakar av ilska. Det finns inget jag hellre vill än att betala skatt så ni, jag och alla i Sverige kan leva i ett samhälle där livsöden såsom detta inte finns.”

“Starkt och bra skrivet, VIKTIGT skrivet.”

“Jag är bortom ord. Jag blir alldeles fylld av sorg och ilska.”

En mindre skara kommer med invändningar: om något är fel är det knappast regeringen som är ansvarig. Och dessutom, kommunismen.

“På vilket sätt är detta den borgerliga alliansens fel? (...) Var det Maud Olofsson som var hennes handläggare på försäkringskassan?(...) Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, och vården har länge behandlat patienter fel. Det är inget nytt fenomen någonstans. (...) Jag röstade idag, på Kristdemokraterna som i allra högsta grad värnar om äldre, sjuka och andra.”

“Stark berättelse men det finns tyvärr alltid folk det är synd om oavsett vilken regering som styr.”

“Det blir inte bättre med en rödgrön regering, snarare sämre eftersom deras politik hämmar tillväxten av nya privatägda företag.”

“Att rösta på en “allians” där en av de allierade är leninist

känns ju bra. 5 miljoner människor dog i massvält under lenins styre när han förstatligade jordbruket.”

En del kommentatorer anklagar Emelie för att ha orkestrerat hela historien som ett angrepp på alliansen, påpekar att hon är medlem i Vänsterpartiet och antyder att historien är påhittad eller överdriven.

Efter en dag blir trycket för stort, och på torsdag morgon väljer Emelie att stänga av möjligheten att kommentera. Det har då kommit in 2267 kommentarer.

Men debatten har redan spridit sig långt utanför Emelies egen blogg. I kommentarerna har många framhållit hur de delat texten vidare:

”Har skrivit om detta på min blogg och även länkat hit. Jobbar dessutom just nu ideellt på ett forum kallat Fattigsidan.se, där jag lagt ut länken hit in också.”

”gud, jag ska göra mitt bästa för att sprida det här över internet, för det här är vad valet handlar om!”

”Hoppas denna text sprider sig som en löpeld över internet. Det verkar redan ha börjat, vad det ser ut som.”

Redan under onsdagförmiddagen börjar spridningen av inlägget ta fart.

Den första spridningen sker på Twitter, som vid den här tiden är ett nätverk med en stor del aktiva opinionsbildare, journalister och nätprofiler.

Många är uppenbart tagna och skriver bara ”LÄS!” eller ”Det här är så vidrigt.” ”Jag vet inte vad jag ska säga. Hur fan är det möjligt?”

En bisarr detalj hämmar faktiskt spridningen till en början. Emelie Holmquists blogg heter nämligen *Klamydiabrevet* – den sortens brev som skickas från

vårdcentralen när det finns misstanke om att man har smittats av klamydia eller någon annan sexuellt överförbar sjukdom som man är skyldig att meddela om man har, och om man eventuellt kan ha smittat någon ytterligare. I mars tyckte hon det var ett passande namn för en dagboksblogg:

Klamydiabrevet! Det är talande. Det är som livet är mest, bitterljuvt och väldigt slumpartat. Man kan aldrig veta om det ligger ett klamydiabrev och väntar på hallmattan när man kommer hem eller om där istället ligger ett kuvert innehållandes ett handskrivet brev från den där finaste personen, och det är det som är så fint med livet.

Men många tweets innehåller därför nu bara några enkla ord och den synliga webbadressen ”klamydiabrevet” och ordet ”sveket”:

Tycker att alla borde läsa detta. <http://klamydiabrevet.blogspot.com/2010/09/sveket.html>

Vilket för tankarna i en helt annan riktning för många människor, som struntar i det. En del inser efter hand hur de feltolkat innehållet:

Jag har inte läst det här. Jag har på något sätt kopplat ihop det med Klamydiadagen. Nu: klump i halsen.

Kanske har de då nåtts av historien på annat håll – som Facebook, där man kan skriva en mer förklarande kommentar när man länkar vidare, än på Twitter.

Inom ett par dagar har ”Sveket” delats av 38 000 människor på Facebook. En fantastisk siffra, men räckvidden är ännu större: varje Facebookmedlem har ju ett antal vänner som nu nås av inlägget. Även en konser-

vativ uppskattning på 5–6 läsare ger en summa på en kvarts miljon personer. Någon sätter dessutom upp Facebooksidan *Stöd Emelie och hennes mamma för deras rätt till värdighet*, som får över 8000 medlemmar – på en dag.

Stödet för Emelie och hennes mamma är överväldigande, och genomslaget blir enormt. De flesta delningar är spontana inlägg från upprörda och förbannade privatpersoner. Men det socialdemokratiska och fackliga bloggarnätverket Netroots har också upptäckt historien och medlemmarna hjälps målmedvetet åt att sprida den.

Redan bara ett par timmar efter att *Sveket* postats går ett första sms iväg till en kärna av drygt fyrtio aktiva i Netroots. De konstaterar snabbt att inlägget ”biter” och sprids. Därefter skickar man material om sjukförsäkringen och själva inlägget till över 800 bloggare i Netroots. Man postade om blogginlägget på alla kanaler som man hade till förfogande.

Bloggsökmotorn Twingly hittade minst 700 bloggare som refererat inlägget och länkat till det. Joakim Hörsings blogg är en i mängden:

Skrev tidigare om mina 8 argument för att rösta röd-grönt. Det är helt uppenbart att det räcker med ett enda och det stavas: SVEKET.

Flera aktiva politiker tar upp fallet.

Den här texten är en av de mest gastkramande jag någonsin läst. (Marika Lindgren Åsbrink på bloggen Storstad).

På torsdagen fyller ”Fallet Annica” samtliga kvälls-

tidningars löpsedlar. Nätupplagorna har det som toppnyhet. SVTs och SRs nyhetssändningar och morgontidningarna tar upp det. Frågan kommer upp i slutvalsdebatten och den intilliggande nyhetssändningen i TV4. Reinfeldt pressas, men har svårt att hantera frågan: sjukförsäkringen är ”alliansens Akilleshäls”, som en kommentator konstaterar.

Netroots sprider också historien till sin förebild, det amerikanska progressiva nätverket Netroots via en epostlista. Bloggaren John Aravosis från progressiva *Americablog* råkar vara i Sverige, inbjuden för att hjälpa till att utveckla vänsterbloggosfären. Den 17 september skriver han en bloggpost med titeln *How a young woman's blog post is changing the Swedish elections*, som i sin tur Washington Post uppmärksammar i ledarbloggen *The Plum Line* (dock bara genom en kort länk, inte genom någon egen artikel om sakfrågan).

Och sannolikt påverkade faktiskt "Sveket" valresultatet. Den rödgröna alliansen hade inte haft det lätt i valrörelsen. Ju närmare valet man kom, ju mer hade man tappat i opinionen, och alliansen hade ett säkert övertag.

Socialdemokraternas interna analyser och mätningar pekade på att partiet bara skulle få någonstans runt 28 procent av rösterna – ett katastrofalt tapp jämfört med 35 procent i valet 2006.

Men de sista dagarna innan valdagen rusade siffrorna uppåt, och partiet landade på ett valresultat på 30,7 procent – mellan två och tre procentenheter bättre än vad man fruktat. De interna analyserna hittade bara

en orsak: ”Sveket”. Och det är inte orimligt att anta Miljöpartiet och Vänsterpartiet också vann ett signifikant antal röster av samma skäl.

Det anmärkningsvärda i siffrorna blir ännu tydligare om man tittar på antalet röster i stället för procent. Drygt 5,9 miljoner giltiga röster lämnades i valet 2010. Det betyder att 2,5 procent av de röstande motsvarar knappt 150 000 röster. De mindre partierna i valet – Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna – fick var och en bara strax över 300 000 väljares röst. Bloggposten förstärkte alltså med all sannolikhet de rödgröna med nästan ett halvt Vänsterparti.

För mandatfördelningen betydde det i sin tur, att dessa röster troligen berövade alliansen den egna majoritet i riksdagen de annars skulle ha fått.

Även efter valet levde berättelsen kvar, och debatten rasade i drygt två veckor.

En del som var aktiva i den rödgröna kampanjen spekulerar bland annat därför att om inlägget kommit några veckor före valdagen i stället för några dagar, hade Sverige haft en annan regering.

Och ändå var det nära att det inte blev något inlägg alls. Tidigare samma dag (14 september) hade Emelie Holmquist skrivit ett annat inlägg, som hon gav titeln *Skiten* när hon skrivit klart:

Uppgivenheten är stor. Så också sorgen över en hårt skövlad välfärd. Men jag brukar helst inte prata om det, för jag blir bara så ledsen och frustrerad då. (...)

Livet i allmänhet känns just nu förbannat tungt och besvärligt att ha att göra med, så jag tänkte att det vore

rätt skönt om åtminstone samhället kunde sköta sig hyfsat så att jag slapp bryta ihop över det också. Jag har nog med att skrika, vråla, kasta, banka och grina för egen räkning. Det finns ingen tid att också snyfta till sömns över utförsäljningen av skola, boende, vård och omsorg. (...)

Jag orkar varken agitera eller argumentera, dock. (...) Något väl genomtänkt politiskt brandtal blir det inte från min sida.

Men det blev det: ett av de mest effektiva brandtalen i svensk politisk historia.

Plötsligt verkade det som om slutsatsen i Observers rapport från 2005 trots allt inte var så galen – bara några år för tidig.

Men några avgörande skillnader finns förstås. Den viktigaste är Facebook, som inte öppnades för allmänt bruk förrän precis en vecka efter valet 2006. Det dröjde dessutom flera år innan de enkla och snabba funktionerna för att dela länkar hade introducerats. 2010 var de på plats, och en viktig anledning till genomslaget.

Det finns också en viktig nyansskillnad. Observers rapport och uppmärksamheten i media hade tydligt behandlat ”bloggarna” som ett kollektiv. Man föreställde sig att de tillsammans skulle gräva, granska och sätta agendan, nästan som en kollektiv organism.

Men det avgörande blev ju inte det abstrakta ”bloggarnas kollektiva minneskraft”, som Observer skrev (och knappast heller ”djupare analyser av politiska saksfrågor”). Det var en enskild människas slagkraftiga berättelse om ett enskilt fall som gjorde skillnad.

Å andra sidan hade inlägget på den okända bloggen med det obskyra namnet säkert förblivit okänt om det inte medvetet lyfts fram och spridits av både ett spontant och oberoende kollektiv, och ett tydligt organiserat nätverk.

I magisteruppsatsen *Bloggar som Opinionsbildare* från Lunds Universitet våren 2006 hade författaren Daniel Lewin kritiserat Observers rapport och menat att det var dumt att tro att bloggar skulle kunna påverka politiken.

Det är ärligt talat en dålig uppsats; illa skriven och med en märklig metod – att se om DN och SvDs ledarsidor nämnde ordet ”blogg” under två veckor 2005. Men även en blind höna hittar ett korn: i slutdiskussionen funderar Lewin fritt och skriver:

Om bloggarna blir så pass skickliga att dem [sic] lyckas [...] förse sin publik med händelser, så kan bloggarna därigenom styra den politiska dagordningen. [...] Hade bloggarna kanske istället skrivit om de mindre bemädlade som kanske går på socialbidrag eller sjukpenning; och därigenom lyckats få upp den diskussionen på ledarsidornas agenda, så är det först då bloggarna kommer att få betydelse i valet.

Med undantag av den märkliga överskattningen av ledarsidornas roll är detta i efterhand en märkligt träffsäker profetia.

På bara tio år har bloggen totalt förändrat det svenska medielandskapet.

Flera av de tidiga kommentatorerna på Emelie Holmquists blogg uppmanade henne att ”kontakta

media”. Hade hon gjort det istället för att blogga hade historien kanske också blivit uppmärksammasad – kanske, om en pressad journalist förstått sprängkraften i berättelsen. Och om det funnits plats i tablåer och utgivningsplaner. Men säkerligen inte förrän långt efter valet.

Bloggen gav vanliga människor en egen kanal att själva säga det de ville få sagt – utan spärrar, utan grindvakter, utan att behöva ha ett enormt bankkonto eller en släkt av publicister bakom sig. Sedan kom andra varianter av det vi idag kallar sociala medier: Facebook, Twitter, Tumblr, YouTube – men bloggen var först. Bloggen var vägröjaren, ”the game changer”.

Det här är historien om hur bloggen förändrade Sverige – och om dem som var med från början.